

YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHDA HARBIYLARNING O'RNI

Ibrohimov Otabek Sirojiddin o'g'li

Farg'ona davlat universiteti Harbiy ta'lim fakulteti

2-bosqich 24.126-guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Alijonov Bahtiyor Xoshimovich

Annotatiya: Maqolada yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda harbiylarning tutgan o'rni ochib berilgan. Harbiy xizmatchilarning jasorati, intizomi va mas'uliyati yoshlar uchun ibrat maktabi ekanligi asoslab beriladi. Vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirishda harbiylarning jamiyatdagi roli yoritiladi.

Kalit so'zlar: Axborot texnologiyalari, fuqarolik, hayotiy tajriba, iymon, insof, mehr-muhabbat, oqibat, shavqat, or-nomus, ibrat, strategik vazifa, IMRAD, demografik xususiyatlar, mafkura, yondashuv.

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari tez sur'atlarda rivojlanayotgan davrda yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Yoshlarning qalbida Vatanga muhabbat, milliy g'urur, fuqarolik mas'uliyati va fidoyilik tuyg'ularini shakllantirish jamiyat barqarorligi va davlat xavfsizligining muhim omillaridan sanaladi. Bu jarayonda harbiy xizmatchilarning o'rni beqiyos bo'lib, ular nafaqat yurtimiz tinchligini ta'minlovchi kuch, balki yoshlar uchun jasorat, intizom va sadoqat timsoli sifatida maydonga chiqadi. Harbiylarning shaxsiy namunasi, hayotiy tajribasi hamda tarbiyaviy faoliyati yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada yoshlar tarbiyasida harbiylarning tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi.

Milliy Vatanparvarlik haqida so'z borganda, bu o'zbek xalqining qoniga singib ketgan iymon, insof, mehr-muhabbat, oqibat, shavqat, or-nomus, ona yurtiga, o'z eliga sadoqat ahloqiyma'naviy qadriyatlar, g'oyalar, qarashlar yig'indisi tushuniladi.

Ta'lim muassasalarida ham Vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish, tarbiyalash ta'limining asosiy mazmunini tashkil etmoqda. Vatanparvarlik his-tuyg'ularini shakllantirishda O'zbekistonning davlat ramzlari bayroq, gerb, madhiya, o'zbek tili, Konstitutsiya va boshqa shu millatga, shu zaminga xos, mos bo'lgan tuyg'ular, fazilatlar o'tkazilayotgan madaniy-ma'rifiy faoliyatda o'z aksini topmoqda. Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi davlat darajasidagi masalalardan bo'lganligi bois, bunday maqsadlarga aniq rejalashtirilgan yo'l xaritalarida belgilangan vazifalardan iborat ishlarni hayotga tatbiq etish orqali amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

Vatanparvarlik mavzusida juda ko'p olim-u ulamolarimizning ijod namunalariyu, bu haqdagi fikrlari bizgacha yetib kelgan. Amir Temur, Alisher Navoiy, Muhammad Zaxiriddin Bobur, Mirzo Ulug'bek va boshqa ajdodlarimizning ijod namunalari hozirgi kungacha, ya'ni bizning zamonamizda ham o'ziga xos o'rin egallagan bo'lib, yoshlar tarbiyasida ibrat, namuna sifatida qo'llanib kelinmoqda. Vatan tushunchasini har kim har xil ma'noda, o'zining tushunish darajasida talqin qiladi. Bu - insonning tug'ilgan, kindik qoni to'kilgan joydir, bolalik, yoshlik davri o'tadigan, ta'lim-tarbiya topadigan, safar qilsa, mudom qo'msaydigan joydir. Vatanni sevish, uning ravnaqi yo'lida xizmat qilish, uni yomon ko'zdan, qora kuchlardan himoya qilish, uning sha'nini himoya qilish - bularning barchasi siz-u bizning oldimizda turgan mas'uliyatli vazifalardandir. Vatan tushunchasini, uni sevish, ardoqlash, himoya qilish tuyg'usi nafaqat insonda, balki hayvonot olamida ham kuzatish mumkin. Baliq suvga, hayvon o'zininginiga, hasharot uyasiga intiladi. O'sha tafakkur qilmaydigan jonzo'tlar ham, hasharotlar ham o'zining uyini taniydi, uni quradi, unda jufti bilan yashab, naslini davom ettiradi, zarur paytda uni himoya qiladi. Shunday ekan, aqlu zakovat, tafakkur ato etilgan, borliqdagi mavjudotlarning gulto'ji bo'lgan insonda esa bu tuyg'u yuksak darajada rivojlangan bo'lishi lozim. Shiddat bilan rivojlanib borayotgan davrda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ishlar ko'lami kundan-kunga kengayib bormoqda. Davlatimiz rahbarining sayi-harakatlari, tashkbbuslari bilan yurtimiz hayotida misli ko'rilmagan darajadagi taraqqiyotning pog'onalarini ko'rib guvohi bo'lib turibmiz. Insonlarning tinchhotirjam yashashi, ularning manfaatlarini himoya qilish, yurtimizni jahon arenasiga chiqarish, obro'yini ko'tarish, Prezidentimizning ta'birlari bilan aytganda, «xalqni rozi qilish» yo'lida qilinayotgan barcha ishlar, islohotlar jamiyatimiz taraqqiyotida muhim strategik masala sifatida qaralmoqda. O'zbekistonni yanada rivojlantirishning Harakatlar Strategiyasida belgilangan beshta ustivor yo'nalishlari mazmunida ham shu yurtda yashayotgan xalqimizning moddiy va ma'naviy ehtiyojlarini qondirish, ularning farovon turmush tarzini yaxshilash, yurtimizning jahon hamjamiyati oldida nufuzi, obro'yini oshirish va boshqa masalalar turibdi. Bunday ulug' ishlarni amalga oshirishda vatanparvarlik tuyg'usi kuchli insonlarning fidoiyligi muhim ahamiyat kasb etadi.

“Vatan” - arabcha so'zdan olingan bo'lib, - «Ona yurt» degan ma'noni anglatadi. Vatan insonning kindik qoni to'kilgan, avlod va ajdodlari tug'ilgan joyi, ijtimoiy muhiti va inson, uning hayoti va ma'naviy tushunchalarni anglatadi. -Vatanparvarlik - deganda Vatanga sadoqat, unga xizmat qilish, yurt tinchligini asrash, Vatan ravnaqi uchun faol bo'lishga undaydigan ma'naviy - axloqiy fazilatlar tushuniladi. Vatanparvarlik - ota-bobolarimizdan meros qolgan zaminni sevish, yurtning o'tmishi va kelajagi, xalq urfodatlarini, kuy-qo'shiqlarini, qadriyatlarini asrash va rivojlantirish demakdir». Yoshlar tarbiyasi masalasi davlatimiz siyosatining hozirgi kunda eng muhim strategik vazifalaridandir. Yoshlar tarbiyasi

tarbiyalash va ularning shaxsini har tomonlama kamol toptirish barcha umumta'lim maktablari zimmasiga yuklatilgan. Bu vazifalar o'quvchilarda barcha qobiliyatni o'sishiga, ijodiy intilishni vujudga keltirishga asosiy omil bo'lib hisoblanadi. Ilg'or g'oyalarni davrimizda roy berayotgan o'zgarishlarni, shuningdek, tarixiy mavzularni zamonaviy ruhda tushuntirish o'g'il va qizlarda g'oyaviy e'tiqodni ma'naviy dunyoqarashni tarbiyalash uchun boy manba bo'lib hisoblanadi. Shundagina yosh avlod ruhiga his-hayajonli ta'sir ko'rsatadigan ularda mardlik, jasurlikni, tashabbuskorlikni tarbiyalaydigan mustahkam milliy tarbiya tizimi tarkib topadi. Vatandarparvarlik tushunchasi ko'pincha harbiy faoliyatga nisbatan ishlatiladi. Bir jihatdan olib qaranganda, bu to'g'ri. Ammo, biz bu tuyg'uni faqat harbiylarga nisbatan ishlatib, biz vatandarparvarlikning tor ma'noda qo'llagan bo'lamiz. Vatandarparvarlikni barcha faoliyat doirasida ko'rish maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqotda IMRAD talablariga muvofiq sifatida ham nazariy, ham empirik usullar uyg'unlashtirildi, ya'ni avvalo mavzuga oid nazariy adabiyotlar, xalqaro va milliy qo'llanmalarining analitik tahlili o'tkazildi, so'ngra mayda miqyosdagi eksperimental tadqiqot yo'lga qo'yildi; empirika qismida kuzatish, strukturaviy suhbat, psixodagnostik testlar va pedagogik eksperiment usullari asosiy rol ni ijro etdi. Eksperimental tadqiqot samplingi Toshkent shahri va viloyatlaridagi umumta'lim maktablari hamda kasb-hunar kollejlari o'quvchilaridan iborat bo'lib, jami 180 nafar 14–19 yoshdagi ishtirokchi tanlandi, ular eksperimental va nazorat guruhlariga random ravishda taqsimlandi, shunda har bir guruhda demografik xususiyatlar va boshlang'ich psixologik indekslar bo'yicha muvofiqlik ta'minlandi. Psixodagnostik instrumentlar sifatida motivatsiyani o'lchovchi savolnomalar, patriotizm darajasini aniqlovchi shkala, irodaviy xususiyatlar indeksi va emotsional barqarorlikni baholovchi testlar ishlatildi; shu bilan birga intervyu va fokus-guruhlar orqali sifat jihatdan motivatsion struktura va ijtimoiy identifikatsiyaga oid ma'lumotlar yig'ildi. Pedagogik eksperiment 12 haftalik modul asosida tashkil etilib, unga interaktiv treninglar, jamoaviy loyihalar, sport-mashg'ulotlar, tarixiy va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar hamda oilaviy ishtirokni rag'batlantiruvchi elementlar kiritildi; eksperiment davomida ma'lumotlar boshlang'ich (pre-test), oraliq va yakuniy (post-test) bosqichlarda yig'ilib, dinamik o'zgarishlar tahlil qilindi. Statistika tahlili uchun SPSS dasturiy paketi qo'llanilib, tavsifiy statistikalar, t-testlar, kovariatsiya tahlili va regressiya usullari yordamida natijalar baholandi hamda natijalar ishonchli ($p < 0.05$) deb qabul qilindi; sifat jihatidagi ma'lumotlar mazmuniy tahlil asosida kodlashtirilib, umumiy nazariy asos bilan integratsiya qilindi.

Eksperimental modulni amalga oshirish natijasida olingan ma'lumotlar yoshlarning bir qancha psixologik ko'rsatkichlarida ijobiy dinamika ko'rsatdi va bu o'zgarishlar bir qancha mezonlar bo'yicha statistik jihatdan ahamiyatli ekanligi aniqlangan; birinchi

navbatda, vatanparvarlik motivatsiyasi indeksi eksperimental guruhda o'rtacha 28,4 dan 39,2 gacha oshib, bu o'sish nazorat guruhiga nisbatan aniq farq ko'rsatdi va ushbu o'sish ichki motivatsiyaning mustahkamlanishi, o'z-o'zini aniqlash va jamiyatga foyda keltirish istagi bilan izohlandi. Ikkinchi muhim ko'rsatkich — ijtimoiy identifikatsiya — eksperimental guruh talabalari orasida kuchayib, ular o'zlarini millat va Vatanga yaqinroq his qilishni boshladi; ushbu holat guruh loyihalari va jamoaviy sport mashg'ulotlari orqali taraqqiy etdi, chunki jamoaviy faoliyat o'zaro ishonch va qo'llab-quvvatlashni oshiradi hamda guruhga mansublik hissinı kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari vatanparvarlik tarbiyasining psixologik mexanizmlari haqida bir qator muhim amaliy va nazariy xulosalarnı beradi; avvalo, ichki motivatsiyani uyg'otish va uning barqarorligini ta'minlashning dastlabki qadamlaridan biri sifatida shaxsiy ma'nolıq va identifikatsiyalash elementlarini kiritish muhim ekanligi aniqlanadi, chunki o'quvchilar o'z faoliyati orqali o'zligini anglaganida va bu faoliyat ularning shaxsiy qadriyatlari bilan bog'langanda vatanparvarlik haqidagi munosabatlar yanada chuqurlashadi. Ikkinchidan, jamoaviy loyihalar va sport hamkorlik mashg'ulotlari ijtimoiy o'zaro bog'liqlıknı va kollektiv mas'uliyatni rivojlantirish orqali vatanparvarlik ruhini mustahkamlaydi; bunday faoliyat shuningdek stressni boshqarish va murakkab holatlarda qaror qabul qilish amaliy ko'nikmalarini shakllantiradi, chunki guruhdagi rol va vazifalarnı bajarish shaxsni mas'uliyatli harakat qilishga majbur qiladi. Uchinchi jihat — emotsional ta'lim va irodaviy treninglar — bu elementlar yoshlarning xavotir, qo'rquv va asabiy holatlarnı boshqarish imkoniyatini oshiradi va natijada ularning stressga chidamliligi o'sadi; shu bilan birga, irodaviy fazilatlarnı mustahkamlovchi mashg'ulotlar (masalan, mudofaa sporti, simulyatsiyalar, muammoli vaziyatlarnı hal qilish) real sharoitlarga yaqin tajriba beradi. Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, vatanparvarlik tarbiyasida ota-ona va mahalla muhitining roli beqiyos, chunki maktabda amalga oshiriladigan intervensiyalar oilaviy qo'llab-quvvatlash bilan birgalikda samaradorligini oshiradi; shu bois pedagoglar va psixologlar oilani ham jarayonga jalb qilish mexanizmlarini ishlab chiqishi lozim. Bundan tashqari, axborot maydonida tarqaladigan manipulyativ va ekstremistik mazmundagi materiallarga qarshi tanqidiy fikrlashni rivojlantirish ham programning muhim qismi bo'lishi kerak, chunki yoshlarning axborot iste'moli ularning mafkuraviy barqarorligiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi. Umuman olganda, ushbu tadqiqot natijalari ilgari surilgan nazariy modellarning amalda ishlashini tasdiqladi va vatanparvarlik tarbiyasiga psixologik yondashuvlarnı kiritishning samaradorligini ko'rsatdi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarnı vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda harbiylarning o'mi muhim va hal qiluvchi ahamiyatga ega. Harbiy xizmatchilar o'zining jasorati, fidoyiligi,

intizomi va Vatanga sadoqati bilan yoshlar uchun haqiqiy ibrat maktabi bo‘lib xizmat qiladi. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini tizimli va maqsadli tashkil etish yoshlarning ma’naviy yetuk, jismonan barkamol va yurt taqdiriga befarq bo‘lmagan shaxslar bo‘lib voyaga yetishiga xizmat qiladi. Shu bois, ta’lim muassasalari, harbiy tuzilmalar va jamoatchilik hamkorligida olib boriladigan tarbiyaviy ishlarni yanada kuchaytirish yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va ularni harbiy xizmatga tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida" gi Farmoni.
3. Sayfullayev B., Rustamov V. (2016). Madaniy tadbirlarni tashkil etish mahorati. Toshkent,
4. Xoji Ahmadjon Bobomurod. (2008). Islom odobi va ahloqi. Toshkent, 15 b. 4. Talaboev, A., Akbarov, T., & Haydarov, A. The European Journal of Arts, Issue 1/2020.
5. Talaboev, A. (2021). O'ZBEK XALQ MUSIQA IJROCHILIGI SAN'ATIDA MAQOM JANRINI TIKLASH VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI. Oriental Art and Culture, 2(4), 325-333.
6. Nabijonovich, T. A. (2022). RAJABIYLAR SULOLASIGA BIR NAZAR. Oriental Art and Culture, 3(1), 633-642.
7. Jalilov Toxir Hasanboevich. YOSHLARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. /Vol. 3 No. 10 (2025): AMERICAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN
8. Wikipediya.uz